

СПІВСТАВЛЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**ЛИСЕНКО В.В., к.е.н.,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА**

Розглянуто умови інтеграції господарств населення і сільськогосподарських підприємств за умови виявлення спільних інтересів.

The terms of integration of private household and agricultural enterprises are considered on condition of exposure of general interests.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В агропромисловому комплексі України в нинішніх умовах функціонують різні форми господарювання: від крупних аграрних підприємств, що мають великі земельні площі, краще технічне оснащення, до дрібних, які в сучасних умовах є необхідною формою створення підприємницького класу на селі. Економічні інтереси, їх ефективно реалізуються при взаємодії з інтересами інших суб'єктів і держави [1, с.115]. Господарства населення ніколи не були самостійною формою виробництва. Історично склалося, що господарства населення були інтегровані з крупними сільськогосподарським підприємствами і розвивалися при їх підтримці. Переваги великого виробництва є незаперечними, але ефективними можуть бути і невеликі господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вибір форм кооперації та інтеграції суспільного та особистого виробництва залежить від багатьох факторів. Передусім, це природнокліматичні та демографічні умови, ступінь забезпеченості регіону працездатним населенням і темпи розвитку суспільного господарства. В рамках цих форм існує маса видів та різновидів дрібних особистих та крупних суспільних підприємств. Розумним в цьому напрямку є неруйнівна інтеграція господарств населення з суспільним виробництвом, де будуть задіяні переробні та інші підприємства на договірних засадах. Договірні відносини суспільного та особистого господарства дозволять значно підняти рівень виробництва і праці в господарствах населення.

Залишаючись в особистій власності засоби починають „працювати” на суспільний сектор, що зараз є дуже важливим. Відповідно, праця не змінюючи свого місцеположення, починає працювати на суспільний сектор. По мірі розвитку виробничих відносин будуть розширюватися, доповнюватися і форми взаємозв'язків великого та дрібного господарства. Зниження трудомісткості особистого господарства, полегшення праці в ньому необхідно розглядати як одну із важливих умов розвитку інтеграції господарств населення з суспільним виробництвом, оскільки в цьому випадку суттєво виникає зацікавленість ведення особистого господарства всіма групами сільського населення.

Але необхідно відмітити, що це можливо тільки при умові дотримання основних принципів поєднання великого та дрібного господарства.

По-перше, поєднання господарств населення з суспільним сектором повинно обумовлювати підвищення ефективності сільського виробництва в цілому на даній території. Покращення структури та організації виробництва в сільському господарстві повинно охоплювати як суспільний сектор, так і особисте господарство.

По-друге, створення рівних економічних умов для всіх категорій господарювання, що передбачає рівність умов в матеріально-технічному забезпеченні; в отриманні пільг та субсидій, згідно програм, в реалізації яких вони приймають участь; обкладатися податками; мати рівні умови для отримання кредитів та інше.

По-третє, необхідне створення суспільного виробництва зацікавленого в розвитку особистого сектора. Взаємовигідне співіснування господарств населення і суспільного сектору повинно охоплювати весь процес інтеграції від пошуку доречних форм існування до управлінської і оперативної роботи. Все це дозволить збільшити виробництво, вивільнить матеріальні, трудові і грошові ресурси суспільного господарства [1, с.116].

Дійсно, одним із дієвих напрямків покращення організаційно-економічних умов розвитку господарств населення є удосконалення інтеграційних зв'язків з суспільним виробництвом сільськогосподарських та інших підприємств. Особливістю сучасного періоду є те, що всі сільгоспвиробники знаходяться в тяжких економічних умовах, ознаками якого передусім є диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та промислові

ресурси (техніка, паливо, будівельні матеріали, хімікати, добрива, ветеринарні препарати та інше), нерозвиненість виробничої інфраструктури (пункти осіменіння, МТС, збут продукції та інше), відтік із села молоді, спеціалістів. Проблема низьких цін на сільськогосподарську продукцію – це загальна проблема для всіх форм господарювання. Однак для власників господарств населення це вдвічі важливіша проблема, затрати праці на виробництво одиниці продукції в цих господарствах в декілька разів вищі, ніж в суспільному секторі. Господарства населення регулярно отримували допомогу від сільгоспідприємств у вигляді кормів, молодняка худоби, механізованих і транспортних робіт, причому, затрати на ці цілі не наносили суттєвого збитку самому сільськогосподарському підприємству [1,2,3].

Цілі статті. Спів ставити сферу спільних інтересів господарств населення і сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, на ринку необхідні нові умови організації інтеграційних зв'язків між сільгоспідприємствами та господарствами населення. Ці взаємовідносини повинні базуватися на взаємовигідності для обох сторін, а також передбачати взаємний інтерес. В умовах ринку розраховувати господарствам населення на безкорисну допомогу зі сторони сільськогосподарського підприємства, як це було раніше, просто неможливо. Тобто повинен бути відпрацьований механізм послуг на договірних засадах з урахуванням співставлення інтересів господарств населення та сільгоспідприємства (рис. 1).

На ринку виживають найсильніші і вони, як правило діють виключно в межах своїх економічних інтересів. Нами виділена низка спільних інтересів, яка витікає із індивідуальних інтересів кожного із суб'єктів інтеграції. Після розпаювання земель колективних сільськогосподарських підприємств, більшість сільських мешканців отримали земельні паї. Переважно ці земельні ділянки здають в оренду, бо не в змозі самостійно їх ефективно використовувати. Відповідно, площа земельних угідь сільськогосподарських підприємств складається із земельних паїв своїх працівників.

Звичайно, кожен власник земельного паю має право забрати його з сільськогосподарського підприємства і долучити до виробництва продукції у власному господарстві. Чим більше землі забирає населення з сільгоспідприємств, тим менше її у ньому залишається і відповідно знижується його виробничий потенціал.

Рис. 1. Сфери спільних інтересів господарств населення та сільськогосподарських підприємств

Земля повинна працювати і використовуватися там, де виробництво ефективніше. Те саме можна сказати і про працю. Особливістю формування трудового потенціалу на селі є те, що праця в сільськогосподарському підприємстві і у господарстві населення – це праця однієї і тієї людини, в один і той же час. Робочий день і можливості людини мають свої межі. Чим більше селянин працює в одному господарстві, тим менше залишається часу і сил на інше (особливо у період сезонних піків).

Окрім того потрібен відпочинок і відновлення сил. Праця також повинна використовуватися там, де вона ефективніша, де більша віддача за однакових умов.

За умови стабілізації сільськогосподарського виробництва, праця в господарствах населення повинна перетворюватися не в обов'язкову (необхідну для виживання цілої родини), а як елемент дозвілля (естетичне задоволення), стати джерелом додаткових, а неосновних доходів. Доходи власників господарств населення в переважній більшості мають два джерела: перше – від діяльності в сільськогосподарському підприємстві, друге – в особистому господарстві у вигляді продуктів харчування і виручки від реалізації надлишкової продукції. В залежності від зацікавленості власника особистого господарства від своєї діяльності, можуть спостерігатися переміщення в той чи інший бік доходів. Вся сукупність ресурсів сільськогосподарських підприємств може бути використана, як в самому сільськогосподарському підприємству, так і в господарстві населення (легально чи нелегально). Техніка суспільного сектора використовується як в сільськогосподарському підприємстві, так і для обробітку земель власників господарств населення. Організація здійснення механізованої допомоги сільськогосподарськими підприємствами господарствам населення призведе до полегшення праці, що відповідно позначиться на продуктивності праці в суспільному секторі.

Сільськогосподарські підприємства можуть надавати допомогу при реалізації надлишків продукції, виробленої в господарствами населення. Також забезпечити господарства населення продукцією, що в них не виробляється і закупити в них продукцію, що не виробляється в сільгоспідприємствах (наприклад, овочі для харчування у їдальнях, школах, дитячих садках та інше).

За умови тісного взаємозв'язку господарств населення і сільськогосподарських підприємств, вважаємо за доцільне передусім вирішити задачу зміцнення самого суспільного виробництва, як

більш ефективного шляху використання землі, ресурсів і праці селян. Необхідна роз'яснювальна робота, в тому плані, що лише міцне суспільне виробництво дозволить в достатній мірі надавати необхідні для господарств населення послуги. За умови розуміння селянами, що при знищенні суспільного сектору, може зникнути останнє джерело хоч якоїсь допомоги, а звідси і зникнення села, буде сприяти зміцненню трудової дисципліни і взаєморозуміння.

Підвищення трудової дисципліни, призупинення розкрадання ресурсів буде сприяти більш ефективному веденню суспільного виробництва у якого для цього набагато більше можливостей. Таким чином, за умови підвищення ефективності суспільного виробництва зростуть доходи його працівників, як в грошовому так і в натуральному виразі, а надання дешевих послуг працівникам, що мають власне господарство, призведе до покращення праці в ньому і до підвищення його ефективності.

В умовах загальної кризи в сільськогосподарському виробництві, послуги надані господарствами населення від сільськогосподарських підприємств повинні бути компенсовані або самими власниками господарств населення (продукцією, грошима, своєю працею), або частково державою, у вигляді пільг (дотацій) сільськогосподарським підприємствам, що надають дану допомогу (в якості підтримки через обласні програми розвитку господарств населення).

Висновки. За умови вдалого виявлення і посягання сфери спільних інтересів різних форм господарювання можна досягти позитивних результатів. Передусім необхідно враховувати економічний стан сільськогосподарського підприємства; рівень оплати праці власників господарств населення; їх зайнятість і соціальна приналежність до пільгових категорій (багатодітні, інваліди, одинокі); рівень розвитку господарств населення (розміри, наявність худоби, забезпеченість власними ресурсами) та інше.

Література.

1. Лисенко В.В. Особливості розвитку інтеграції господарств населення з іншими формами господарювання / В.В. Лисенко // Вісник ХНАУ Наукові засади реалізації аграрної політики в Україні Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2006. – №10. – С. 115-119.

2. Приходько І.П. Концептуальні основи розвитку ОСГ і його інтеграційні зв'язки із суспільним виробництвом / І.П. Приходько // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2004. – № 3. – С. 162-167.

3. Приходько І.П. Організаційно-економічні основи інтеграції особистих селянських господарств з суспільним виробництвом / І.П. Приходько // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит. – 2004. – № 1. – С. 244-248.